

BIBLIOTECA DE LA MEMÒRIA / GRUP CERCA

NOSALTRES TAMBÉ HI ÉREM... A LA MARXA DE LA LLIBERTAT

Biblioteca Central d'Igualada 2016

Lloc i data de la tertúlia

Biblioteca Central d'Igualada. Dissabte, 3 de desembre de 2016, a les 11 del matí

Moderadora

Marina Llansana Rosich, filòloga i periodista, vicepresidenta d'Òmnium Cultural

Organització

Roser Grau Llucià, Grup CERCA

Imma Solé Vilanova, membre del Secretariat de la Marxa i marxaire

Montse Lobato Just, Biblioteca de la Memòria

Participants (per ordre alfabètic)

- Jaume Carles Freixas
- Antoni Dalmau Ribalta
- Laura Dalmau Ribalta
- Joan Francesc Martí
- Roser Grau Llucià
- Toni Llordes Roselló
- Lourdes Majem Fabres
- Josep M. Dàvila
- Jordi Mestre Costas
- Pere Puig Rodríguez
- Salvador Puig Rodríguez
- Josep Ribas Alegre
- Dolors Solà
- Imma Solé Vilanova
- Joana Terrade Bosch
- Francisco Viera Prieto

Assistents com a públic: 13 persones

Aquesta tertúlia es va enregistrar en àudio i en vídeo i els CD es poden consultar a la Biblioteca Central d'Igualada. La transcripció es pot trobar també a l'apartat Biblioteca de la Memòria de www.bibliotecaigualada.cat.

Biblioteca Central d'Igualada (a partir d'ara BCI)

Montse Lobato (Benvinguda)

Bon dia a tothom, benvinguts a la BCI. Estem encantats de col·laborar amb el grup CERCA per fer la tertúlia d'avui, la qual va molt en sintonia amb la Biblioteca de la Memòria que es el projecte pel qual recollim testimonis d'història local per conèixer episodis de la història d'Igualada que en els llibres potser no han

quedat prou reflectits però que, gràcies als testimonis de les persones que hi van participar, doncs formen part de la nostra col·lecció. Havíem fet molts projectes sobre l'època de la guerra i la postguerra, els anys 50 i 60 i les fàbriques de gènere de punt i temes de vida quotidiana. Però la veritat és que, l'època de la transició, és una època poc coneguda de la història de l'Anoia i esperem que aquesta tertúlia d'avui serveixi una mica de punt de partida per trobar tota una sèrie de línies de recerca i temes que puguem treballar conjuntament a partir d'ara. En aquest sentit, voldria agrair a la Marina Llansana, que farà la moderació de la tertúlia d'avui, a tots els participants i també al públic la seva assistència, perquè al final també hi haurà un torn obert de paraula perquè cadascú hi digui la seva. I també especialment agrair a l'Imma Solé i la Roser Grau aquesta magnífica idea que ens van venir a proposar i em va semblar fantàstic. No m'allargo més perquè és interessant que comencem ja. Gràcies a tothom.

Imma Solé: Molt bé, hola què tal. Amb la majoria de vosaltres hem anat parlant aquests dies i per tant només puc agrair-vos que alguns hagin sentit la mateixa curiositat per compartir els mateixos records. Un records que, com us explicaran elles també, es tracta de donar-los-hi una vida mes enllà del moment que van succeir. Suposo compartim la idea de que la història local està com una mica deixada de banda moltes vegades, i en canvi els fets locals són els que fan que siguem tots plegats com som i que la ciutat sigui com és i, fins i tot, a nivell d'estudis, penso s'hauria de reivindicar molt més el seu coneixement. A vegades ens parla molt d'unes històries foranes que nosaltres no ens toquen tant d'a prop. Hi ha fets que passen a molts llocs però que a cada lloc afecten d'una manera diferent segons com en aquell moment érem o som. En aquest cas, com que abans que tinguem 90 anys i ens vinguin com a recordar allò de la memòria, com els pobres *iaios* que ara els fan recordar la guerra civil i els costa tant, semblava més interessant que ara, que encara podem, compartir una mica més records tot i que ens costa ja a alguns de nosaltres, doncs puguem fer aquest exercici de recollida. Ja està... la idea d'aquestes dues files era perquè d'entrada ens semblava més pràctic, i a més a efectes de gravació també ho era, que una part com més de testimonis que ja sabem que eren testimonis més directes i organitzatius d'alguna manera estiguessin aquí i els altres allà, però d'alguna manera tots som, es tracta d'això precisament, tots som testimonis en diversos graus. He de dir que a alguna gent no li ha semblat oportú de venir. N'hi ha que no podien i n'hi ha que, curiosament, els records no els acabaven de fer gràcia, *bueno* en aquests converses ha esta interessant perquè hi ha hagut una mica de tot. Jo, en tot cas, seria del sector que sí que em fa il·lusió recordar-ho, penso que quan ets jove tens unes energies que després es perden i que a vegades es recuperen per altres coses de nou però que, en tot cas, en el moment que hi eren van ser molt boniques. Res més. La Roser ens explicarà més coses.

Roser Grau: Hola a tots. Jo vull agrair també primer a l'Imma per proposar-nos aquesta tertúlia que no era d'això en un principi i explicaré una mica com s'ha anat desenvolupant fins que hem arribat aquí. L'Imma i el seu germà van parlar de que feia 40 anys de que la Marxa havia passat i l'Imma va dir com es que no es fa res més... Aleshores van estar mirant coses i van veure que a la web de CERCA, que es la nostra entitat hi havia un grup que volia fer uns estudis sobre la transició i aquest grup el formaven en Joan Domingo i altres persones, es van posar en contacte amb ells i ells van comentar que tenien una idea potser una mica més d'hemeroteca, d'un format històric i que això s'havia quedat en una idea i que allà estava. Però, aleshores, amb l'Imma vam seguir parlat i van anar remenant això de les fonts orals, que es una altra de les seccions de la nostra entitat i pensant que la Biblioteca de la Memòria també té aquest aspecte de les fonts orals, entre dir com i perquè, i quan i amb qui, vam pensar també que una trobada aquí seria una forma ideal. Ideal sense que encara sapiguem cap a on volem anar. No tenim clar encara si això s'acabarà avui aquí, si en sortirà un article, si serà un reportatge, si... no ho sabem. Però la nostra funció a la nostra entitat és sempre això, crear la font, generar la font oral. Ara us explicaré una miqueta, molt curtet això de les fonts orals només perquè sapiguem on estem i perquè les fem servir per allò que són útils. Segurament que des de que us han convocat, almenys a mi m'ha passat així, estem tibant d'aquí dintre i anem esperant a veure què surt que encara no recordàvem que hi era o que potser no volíem que sortís.

Això passa no? Hi ha hagut gent que no ha volgut venir i probablement hi haurà silencis o coses que no s'explicaran perquè això passa sempre, sempre hi ha un filtre. Per tant la memòria oral té una funció determinada, no és la història sinó un complement de la història. Hem tingut molta sort que el Toni Dalmau hagi escrit aquell article a *la Revista d'Igualada*. Hem tingut molta sort que hi hagi un llibre sobre la Marxa i podríem dir doncs que ja ho sabem tot, no? Però és que la Marxa va ser un focus, un moment, potser el primer que aquí a Igualada van passar coses diferents de les que havien passat fins aleshores, però que ja era el punt de l'iceberg, de coses que estaven passant abans. I molts estàveu en coses, entitats o moviments i va seguir amb altres. I per tant, és el moment de la Transició el que els interessa i li hem posat el nom de la Marxa per començar. Per tant, jo ara el que demanaria és que en aquest monòleg que hem anat fent des d'aquests dies fins ara i que ja veurem el què sortirà, que ens escoltem els altres que això ens ajudarà en aquest monòleg per potser trobar una altra cosa que potser no teníem. Aquí hi ha gent que no se'n recorda que hi era, i no hi ha gent que hi era i va dir qui hi érem gent que no se'n recorda que hi era. O un altre tema que ens preocupava era... ostres, si no hi ha imatges no cal ni que comencem. I una altra persona que no hi és, ens va dir que és que a Poblet hi havia totes les càmeres de totes les televisions del món. Era una noia que diu que «*bueno*, TV3 em sembla que no hi era» (riures) (**Marina Llansana**: No existia") però era una nena petita quan hi va anar. Per tant, anem a veure què en surt de tot això. Intentarem no trepitjar-nos perquè així queda gravat i la font serà més útil i serà fàcil d'utilitzar-les després. Moltes gràcies per haver vingut.

Marina Llansana: Molt bé, doncs, bon dia a tothom. Em sumo als agraïments a la Montse, a la Roser i a l'Imma per haver pensat en mi per moderar tot això. Probablement l'únic avantatge que tenim els que no hi érem, per raons d'edat, és que no venim condicionats per cap record personal i, per tant, venim aquí amb la mirada neta a escoltar els vostres records, les vostres experiències i a aprendre de la font que té més valor, que és la font dels que ho va viure. Ja ho ha explicat, tant l'Imma com la Roser, que aquest és un acte / llavor perquè és la llavor d'alguna cosa que segur que donarà un fruit ja sigui un reportatge, com deia la Roser, una exposició, un llibre. Això deixarà algun pòsit i, per tant, perquè aquest pòsit es pugui treballar, tota aquesta sessió queda gravada i, ara us explico molt breument el procediment, per això us hem fet signar un full d'autorització. Per tant, us demanarem que parleu amb el micròfon perquè pugui

quedar enregistrat i després les persones tant de CERCA com els joves periodistes i historiadors que vulguin donar-li format a aquests records puguin treballar amb comoditat. Això ens fa encarcarar una mica la sessió perquè us demanarem que cada vegada abans d'intervenir recordeu el vostre nom, sinó només l'àudio escoltat d'aquí un temps, per la veu, és difícil identificar els que parlen. Per tant ja us ho anirem recordant si us ho descuideu. I el que us demanem bàsicament no és que feu d'historiadors,- en cap cas eh? això ja ho faran després els professionals-, de vosaltres esperem que ens ajudeu a posar en comú les vostres vivències. No només els records sinó l'emoció que va associada a aquell record, com ho va viure, com això després va condicionar la vostra trajectòria de ciutadans compromesos amb els valors democràtics, amb els valors nacionals, etc., etc. d'acord?... ja aniran sortint coses i una mica la idea, que això també ho ha explicat molt bé la Roser, és no només fer entrevistes individuals, perquè aquí només pots tibar de tu mateix, sinó que, al escoltar els records dels altres, això ens serveixi de disparador de records propis que potser en una conversa doncs no haurien sortit... Per tant, benvinguts a aquesta mena d'experiment col·lectiu que anem a fer avui aquí, que esperem que surti molt bé i, si surt bé, jo pràcticament no hauré de dir res, només diguem intentar que la gravació quedi bé perquè el producte final pugui tenir una vida molt més enllà d'aquest acte. Si us sembla bé i no hi teniu cap inconvenient, també tenint en compte que han vingut més persones de públic que les que havíem inicialment previst, i per tant està bé també ajudar-nos a situar,- jo sé que els que esteu asseguts aquí tots us coneixeu perquè tots hi éreu en aquell moment-, però potser hi ha algú entre el públic que no us té a tots identificats i també a efectes de la gravació, ens aniria molt bé que agafeu un moment el *micro* per presentar-vos, dir el nom, dir quina vinculació..., si voleu dir l'edat penso que, en aquest cas, també té un valor.... perquè hi havia gent molt jove i després hi havia gent una mica més gran... no l'edat que teniu ara sinó els anys que teníeu aleshores... ja no calcularem... perquè és la manera de, com que hi havia gent més jove i gent més gran, saber si éreu dels joves, si éreu més dels professors d'institut... una mica ens ajuda a situar el paper que va fer en aquell moment i, si voleu, una mica la vinculació que teníeu amb la Marxa de la Llibertat, si estàveu a l'organització, si estàveu al Servei democràtic, si estàveu al Secretariat i una mica on éreu aquell dia en concret. Després ja farem una ronda més llarga per treure més suc de la vivència però fer aquests 30 segons de presentació de nom, tenia tants anys, la meua vinculació amb la Marxa va ser aquest, i aquest dia concret era allò perquè havia passat aquesta cosa.... una explicació de situació.

Per on voleu començar....comencem... mira qui tingui el *micro*, ja va bé...

Francesc Viera: En aquell moment jo representa que era bastant més jove, ara tinc 75 anys han passat molts anys però va ser en aquella vivència de que.... hi havia una vivència de lluita enorme... jo estava en tots els *puestos*, estava en lo de la Marxa, estava en Comissions Obreres jo en aquell moment, estava amb los del PSCU, estava en tot i, com jo, molta gent, la veritat és que era una situació de un gran estímul per las *cuestiones* que havia. Jo aquell dia, per exemple com que participava en tots els moviments, aquell dia coincidia que m'havia situat a costat del Riba, que molt tranquillet va començar a llegir el manifest.... (**Imma Solé:** Continuarem després...ara fem una presentació) ah ah vale...

Josep Ribas: Formava part de l'Assemblea de Catalunya, de l'incipient PSC, perquè *allavorens* encara hi havia molt poca gent, i de la UGT, l'havien format feia poc, tenia 39 anys, ah i de la Cooperativa Anoia.

Lourdes Majem: Hola, *bueno* moltes gràcies per haver-me trucat i per haver vingut aquí de convidada, jo em dic Lourdes Majem, no sóc d'Igualada jo estava a la columna Tramuntana i havia anat una mica amb el grup d'organització de la Marxa de la Llibertat. A mi em van *detindre* aquí a Igualada i, *bueno*, tenia 20 anys... es fàcil fer el càlcul.

Marina Llansana: Molt bé. L'Anna ens ajudarà a prendre notes en la seva condició de periodista i per tant ens ajudarà una mica a puntar a la pissarra les idees després puguin servir per fer les cròniques corresponents.

Josep M. Dàvila: En aquells moments tenia 29 anys i provenia del PSUC, del moviment sindical i també participava en l'Assemblea d'Igualada.

Antoni Dalmau: Jo tenia 26 anys... 25 anys... 25. Jo estava vinculat amb l'Assemblea Democràtica d'Igualada i formava part també, com el Josep, de... llavors era, Convergència Socialista de Catalunya que acabava de crear-se feia molt pocs mesos.

Jaume Carles: Coincideixo amb l'edat del Dàvila o sigui que en tenia 29 en aquell moment, també estava en l'Assemblea Democràtica d'Igualada, també a Convergència Socialista i, *bueno*, actuava també a través del Club de joves, la comissió de cultura de l'Ateneu, és a dir teníem unes plataformes, que si per cas en ja ens entretindrem després una mica més, unes plataformes legals, diguem-ho així, per aconseguir també els nostres objectius.

Pere Puig: Tenia 21 anys aleshores, i estava a la universitat i més aviat em movia a la universitat que potser aquí a Igualada i la meva vinculació amb la Marxa va ser molt tendencial, només vaig participar amb una acció concreta que després, si de cas comentarem.

Joan Francesc Martí: Tenia 20 anys *allavorens*. Estava al club de joves, estava a la comissió de cultura de l'Ateneu. En aquells moments estava al Partit del Treball i, bé, el dia de la Marxa jo estava amagat perquè ens havien agafat feia poc temps abans i sabíem que els guàrdies civils que venien eren els mateixos que ens havien detingut, per tant, no vam sortir.

Imma Solé: Ah... *bueno* continuem

Montse Lobato: Algú més hi vol participar del públic?

Toni Llordés: Tenia 26 anys i la meva vinculació amb la Marxa va ser participar-hi des del començament fins al final. Crec que en aquell moment això no deixava indiferent a ningú i havies de prendre una decisió, o ho eres o no ho eres, i crec que, generalment, la resposta va ser molt important.

Marina Llansana: Hi ha algú més que hi va participar que vulgui deixar testimoni?

Joana Terrade: Vam venir a viure a Igualada, el Francesc i jo, i estàvem vinculats al Barri de Sant Maure, al moviment obrer, i de fet nosaltres la Marxa de la Llibertat la vèiem una mica lluny però, al mateix temps, amb lo que representava de moviment de la joventut i tal, era clar que hi havies d'estar vinculat i d'alguna manera no vam estar activament vinculats però sí que hi vam participar.

Dolors Solà: La vaig viure molt a través del meu home Lluís Sola i la vam viure a Igualada i a Santa Coloma. Després ja explicaré el cas que ens va passar a Santa Coloma de Queralt.

Jordi Mestre: Tinc 74 anys i aleshores en tenia 36 i jo estava, com han dit el Toni i el Josep Ribas, a Convergència Socialista de Catalunya i també estava amb el Josep Ribas amb el tema de la Cooperativa, en aquest cas, que es deia la Cooperativa la Victòria que era un grup també... un cert moviment des d'una altra perspectiva no política però social d'aquells dies, d'aquells temps.

Imma Solé: Tenia 21 anys i en aquell moment, aquells dies, vaig ser participant, vaig ser marxaire, vaig anar amb la columna Tramuntana per alguns altres pobles de Catalunya, no me'n recordo gaire... de Granollers sí perquè sé que vaig córrer molt per Granollers. I aquí Igualada em sembla que estava al PSUC i em sembla

que vaig fer una mica d'enllaç de la gent de la Marxa amb la gent de l'Assemblea, que érem més els organitzadors polítics, junt amb la Magda i el Fèlix Tarrida que no hi són avui aquí.

Marina Llansana: Molt bé doncs, com heu vist, tenim testimonis molt valuosos: des de persones que estaven a l'organització a persones que van ser detingudes, persones que hi van participar en punts diferents. A mi em sembla, amb la perspectiva de 40 anys després, que es molt evident que allò va ser un despertar d'un territori, és a dir, feia poc més de mig any que havia mort el dictador i va ser la primera gran mobilització democràtica i nacional que hi va haver a Igualada, que va mobilitzar més de mil persones. Per tant, allò marca un abans i un després en el despertar de la consciència democràtica d'un territori, no? Ara entrariem més en el capítol del detall de l'experiència però, aprofitant que tenim l'Antoni Dalmau aquí, i que és qui va escriure l'article a la *Revista d'Igualada*, penso que val la pena fer una prèvia de com es van organitzar els dies previs, és a dir, abans d'arribar el dia D que, tots els que hi sou aquí hi éreu, eh, aquell dia, hi va haver tota una sèrie de negociacions amb l'alcalde d'Igualada, que en aquell moment era en Ramon Grau, des de l'Assemblea Democràtica que era qui organitzava i per tant, volia d'alguna manera poder celebrar una sardana o algun tipus d'acte que fos tolerat pel govern del moment, i potser, en aquest sentit, seria interessant escoltar el testimoni de l'Antoni Dalmau perquè a ell, com a membre, de l'Assemblea Democràtica d'Igualada li va tocar de reunir-se amb l'alcalde i demanar-li que accedís o que mirés cap a una altra banda durant el pas de la Marxa a Igualada. Una mica com va anar la prèvia per saber com era el clima dels poders fàctics a Igualada en aquell moment, quan finalment arriba la Marxa a l'estiu del 76. Toni pots agafar *el micro*?

Antoni Dalmau: A veure, jo crec que no me'n vaig gens de tema i no perdré ni un segon, eh?.. però em sembla que, per contextualitzar una mica les coses, jo diria, primer, el moviment de resistència antifranquista, per dir-ho així, a Igualada durant l'època del mateix Franco, va ser poc actiu, és a dir, si hem d'agafar... podem trobar coses puntuals... parlo d'anys endarrere eh? És a dir immediatament després de la guerra i en els anys 50, 60 i tot això, altres ciutats tenien els partits més activats, sobretot el PSUC, que era el partit més important de l'època de la clandestinitat... a Igualada, el moviment aquest va ser molt inexistent, les coses no es van començar a bellugar fins relativament tard. Jo crec que ens vam bellugar més tard, en general, que el que es van bellugar en altres llocs on la gent potser es va activar, més d'hora. En aquest moment concret, immediatament abans de la Marxa de la Llibertat, jo crec que hi ha dos elements fonamentals a retenir, un és... perquè són dues fases essencials, un és l'Assemblea Democràtica d'Igualada, que era la transposició de l'Assemblea de Catalunya a Igualada, i que allà realment ens hi vam trobar gent de molts sectors polítics, amb una frontera, és a dir, nosaltres sabíem que existia gent, per exemple, d'Unió Democràtica però Unió Democràtica mai no es va vincular a l'Assemblea Democràtica sinó que l'Assemblea va ser, essencialment, dels partits d'esquerres, en general eh?, i sindicats. Més enllà d'això, més enllà d'un centre-esquerra per dir-ho així ja no hi havia res més, però allà si que els altres ens hi vam aglutinar. Hi ha algunes persones que, gairebé hem oblidat, perquè van desaparèixer. L'arribada de la democràcia va fer que, gent que havia estat molt activa, en la clandestinitat, justament a l'arribar la democràcia desapareguessin per complet. Al revés d'altres que, havent estat a l'època de Franco, van continuar actius en la política democràtica. Ho dic perquè, per exemple, aquí hi ha el cas del Jordi o Joan...es deia el **Villarroya**...com es deia? (**altres:** Francesc)... Francesc... perdona. El Francesc **Villarroya** (**Imma Solé:** hi ha la seva dona)... tu ets la seva dona? (senyalant a la Joana Terrade) doncs bé, m'encanta que siguis aquí! El Francesc Villarroya, per exemple, és una persona que va jugar un paper, els que ens enrecordem ho sabem del cert, molt important en l'Assemblea Democràtica de Catalunya, importantíssim, que, a més, em sembla que va venir aquí ben bé per la militància... això ja ho explicarem... però, ho dic a l'hora de recollir testimonis, és una persona essencial a l'hora de recuperar la història de l'Assemblea Democràtica d'Igualada. Per tant, l'Assemblea és el lloc de trobada, que ens trobàvem precisament a la Cooperativa, això demostra com els vincles es relacionen tots entre sí, anàvem precisament a la Cooperativa a reunir-nos, allà hi érem una mica tots. Segon element que em sembla indispensable de recordar: el Lluís Maria

Xirinacs. El Lluís Maria Xirinacs va ser una peça essencial de tota la moguda... Ara no hem de rememorar totes les batalletes d'aquella època però ell va exercir, sens dubte, un lideratge sobre tot això, no solament per les seves bones connexions amb Barcelona, amb l'Assemblea de Catalunya, sinó pel seu activisme i per la seva presència aquí mateix, a Santa Maria del Camí, treballava a Igualada... ell va ser un element determinant, fins i tot a l'hora de forjar consciències dels més jovenets, diguem. Sense el seu pas per aquí, la politització que vam adquirir alguns en aquella època no hauria pogut ser com la que va ser. Després hi ha la tancada a Santa Maria del Camí, quan ell va fer la vaga de fam, que és un altre episodi. Però vull dir, em sembla que són dues coses a retenir fonamentalment. Tercer element que té a veure amb la introducció que ha fet la Marina: en aquell moment teníem un ajuntament... s'ha de fer memòria sobre això... un ajuntament, l'últim ajuntament franquista, que s'ha de recordar que, així com l'any 1977 ja hi va haver eleccions generals, el 15 de juny, pel Congrés dels Diputats, en canvi, les eleccions municipals es van endarrerir dos anys. Això va crear durant dos anys una situació absolutament anòmla en la qual l'Ajuntament d'Igualada, que presidia el Ramon Grau, estava completament paralytat perquè, és clar, tothom tenia consciència de que ells estaven prorrogant una situació insostenible i nosaltres, des de fora, punxàvem tant com podíem per comprometre l'Ajuntament i activar els qui... a més teníem contactes dintre de l'Ajuntament, hi havia gent amb plena sensibilitat democràtica encara que no estaven articulats políticament... penso en el Miquel Solé, penso en el Gaspar Vilarrúbias, penso en el Manel Díaz, penso en l'Agustí Cantero... no sé si me'n deixo algun... però hi havia una sèrie de persones amb les quals podíem connectar que eren regidors de l'Ajuntament. Però l'Ajuntament era una contradicció, sobretot el Ramon Grau, l'alcalde, amb un paper terriblement incòmode, era una contradicció contínua. Una vegada que es va fer una cosa sobre el català, van negar-s'hi en rodó, després, en canvi, s'hi van avenir i després va venir el Tarradellas, em sembla que va ser encara durant aquesta etapa que va visitar Igualada... pot ser això? **(Josep M. Dàvila: Sí, sí)** Si no? Vull dir que... per tant... quan... el vam anar a veure simplement per obtenir això, tu ho has dit molt bé, que miressin cap a una altra banda, i que deixessin fer, i que no impedissin res i no ens hi comprometessin. L'angúnia del Grau sobre tot això era, era incommensurable diguem, no sabia ni per on agafar-s'ho, ni que fer perquè no estava preparat. És una mica, jo sempre explico, que és el mateix que els va passar, per exemple, a un cos com la guàrdia civil tan tan disciplinat. La guàrdia civil, quan se la posava davant d'un problema polític, és que era d'una incapacitat absoluta, el capità d'Igualada no sabia com abordar... jo explico sempre que quan ens vam tancar a Santa Maria del Camí, a mi la primera cosa que em va fer el capità de la guàrdia civil és donar-me una bufetada esplèndida diguem, un clatellot a la galta que gairebé vaig caure a terra de la bufetada que em va donar, perquè no sabia... aquella colla de gent...li empenyava la situació i no sabia com fer-ho. Això en la Marxa es va notar constantment. És a dir, la guàrdia civil era un cos que havia de reprimir la Marxa o controlar la Marxa... un cos sempre molt disciplinat... però d'una incapacitat absoluta de gestionar-ho, no tenia cap mena d'experiència, clar no n'hi havia d'experiència en això... Bé ja està, i aquest és una mica el marc en el qual es va bellugar tot i la cosa es va coure essencialment en l'Assemblea, els enllaços amb l'organització van ser, sobretot, l'Imma... jo recordo, sobretot, l'Imma i el Fèlix Tarrida principalment, no sé si me'n deixo. I ja està, la resta... jo tinc molt mala memòria però la sort és que vaig escriure unes notes en aquell mateix moment, escrites en aquell moment, que són les que vaig publicar en l'article. Per tant, el que jo ara podria explicar, sincerament, és llegir el meu article perquè, més enllà del que vaig dir allà em sembla que ja no me'n recordaria.

Marina Llansana: Gràcies Antoni per situar-nos en la prèvia. Aquí també tenim avui una marxaire, la Lourdes Majem, de la columna Tramuntana i per tant, ja venia de lluny, és a dir, abans d'arribar el dia D a Igualada. Igual tu ens pots fer una mica de relat de les experiències prèvies fins a arribar aquí. Llavors aquí ja entrarem els igualadins, diguem, a posar-hi cullerada. Per tant, Lourdes explica'ns una mica, tu com a marxaire com ho vas viure.

Lourdes Majem: A veure jo també això de la memòria... com que vaig passar per varis llocs... *bueno*, amb en Lluís Maria Xirinacs, per exemple, hi havia estat molts cops allí, hi havia també l'Àngel, l'Arcadi i tota aquesta colla, no?, que llavors ens trobàvem i organitzàvem i... *bueno*, primer ens semblava una mica una bogeria això de fer quatre columnes o cinc que travessessin tots els països catalans però, *bueno*, mica en mica, doncs va anar sortint. Jo em vaig apuntar a la columna Tramuntana, recordo l'Escala, que també ens van ben atonyinar per allà. Vaig participar també... *bueno*, anava i venia perquè jo treballava uns dies a la setmana però, vaja, jo havia acabat la carrera, sóc infermera, havia acabat infermeria i m'anava perfecte perquè jo, abans de començar a treballar doncs, molt cansada de l'època de la dictadura, doncs tenia moltes ganes de sortir al carrer. Llavors vaig anar participant en el que podia, sempre en la columna Tramuntana: em van *detindre* varies vegades, vaig estar a la presó de Lleida, a la de Tarragona, a Girona, aquí al *cuartelillo* i a la Via Laietana també, clar. Llavors vaig participar en la vaga de fam de Ripoll, que ens vam tancar allà uns quants, allà també ens van *detindre*, ens van portar a Girona, abans d'entrar a Poblet també i *bueno*, d'aquí Igualada potser us ho explicarà més be... (**Josep Ribas:** Ja ho pots explicar ja...) No... jo no me'n recordo gaire, vull dir... jo sé que em va sobtar molt no? que vinguessin allà i... *bueno* el Josep llegia el manifest i a mi em van anar com directe a mi i jo no feia res però es veu que em van reconèixer dels altres llocs i, sí, sí, ens van detenir junts. I no sé que més puc explicar...

Marina Llansana: De la detenció, recordes res? De com et van tractar...

Lourdes Majem: Sí sí, de la detenció recordo, a veure, recordo que estava molt sorpresa però almenys hi havia el Josep i no estava jo sola. I allà, ens van portar al *cuartelillo* no? (**Josep Ribas:** Al *cuartel* de la guàrdia civil) ... al *cuartel* de la guàrdia civil (**Josep Ribas:** que després va ser l'Institut de formació professional) Val... jo sé que allà, a veure, n'hi havia un que estava molt molt molt enfadat i em deia que... a veure mal tracte físic no... ja m'havien pegat abans... però aquí no... el que passa que sí que... *bueno* la porra elèctrica de Figueres va ser bastant forta també... però aquí va ser més aviat mal tracte psicològic no? com d'averkonyir-te, de... *pues* això, jo tenia 20 anys... no sé si havia fet els 21, 20 i mig per ser exactes no? I llavors doncs que... que què feia allà, que quina vergonya, que ja veuràs, que no sé *cuantos*, *que ya veràs lo que te pasará*... vull dir com moltes amenaces i, clar, et trobes allà sola, et jove, una mica conscient però també una mica inconscient de tot lo que estaves fent no? perquè ho tenia molt clar i en tenia moltes ganes però t'arribaven a posar la por a la pell perquè, evidentment, ells tenien la paella pel mànec quan estàs detingut i no saps què et podien fer, no? Llavors, el mal tracte psicològic molt, inclús s'anava acostant molt aquell guàrdia civil i a mi no m'agradava gens. I *bueno*, a part d'això, no sé, em sembla que ens van deixar anar l'endemà... això ho explicarà millor el Josep.

Marina Llansana: Ara et demanaria que li passessis el *micro* al Josep Ribas. Només explicar-vos que, tant la Lourdes com el Josep han estat els primers d'arribar, s'han retrobat, s'han presentat, s'han reconegut i el moment de dir «home, però si ens van detenir junts!» ha estat un moment molt especial, llàstima que no teníem el *micro* gravant perquè ha estat una gran manera de començar a les 11 menys 10 minuts l'acte d'avui. Josep, endavant.

Josep Ribas: En primer lloc, he de dir que ja feia temps que nosaltres havíem format Moviment obrer aquí a Igualada i havíem fet una tancada, de tres dies, a Santa Maria. Vull dir que ja teníem una certa experiència de com funcionaven les coses. Per què ho vam fer? Perquè volíem un conveni col·lectiu del metall a tota Igualada. Representa que jo era de l'Assemblea de Catalunya i a l'Assemblea de Catalunya es va decidir a veure qui hi aniria. I per decidir-ho es va fer a sorts, i em va tocar a mi. O sigui que va anar així això. Sí que es va fer a sorts, es van fer unes palletes i havies de tibar de la palleta i resulta que la palleta més curta em va tocar a mi. O sigui que m'ho vaig haver d'agafar amb molta calma això.

Marina Llansana: Anar a on però?

Josep Ribas: Anar a llegir el Manifest... perquè clar, aquí el problema era llegir el Manifest allà, amb aquesta gent que hi havia a la columna aquella. *Llavorens* jo vaig anar a la Rambla, el dia que em va tocar, que era l'endemà, i allà a la Rambla hi havia molta gent. Però, és clar, jo els de la Marxa no els veia, la veritat sigui dita, no els coneixia, però també hi havia la guàrdia civil allà un tros lluny i hi havia un *jeep* de la guàrdia civil i vaig pensar: «*bueno*, què hi faràs aquí?». Hi havia el Viera allà al meu costat i doncs *bueno* vaig començar a llegir el Manifest. Però quan estava llegint el Manifest, a la meitat devia ser, més o *menos*, es van acostar els de la guàrdia civil i em van prendre el paper de les mans i se'l van quedar ells el paper. I llavors em van dir: «Tú has de vindre amb nosaltres», *bueno*, «I per què?» diu «perquè aquí doncs llegeixes això». El capità va sortir i va dir: «Éste que venga, que venga». Llavors ens van tancar, ella (senyala la Lourdes), que la van agafar al mateix temps quasi, suposo que era per agafar-ne un altre, m'imagino, perquè no fos jo sol (**Lourdes Majem:** Jo no feia res...). I ens van portar al *cuartelillo* d'això... dels guàrdies civils. Que va haver-hi després l'Institut de formació professionals i ara hi ha els de passaports, la Policia Nacional. Estava diferent a com està ara eh? Era un *cuchitril* allò. Ens van separar, d'entrada, quan vam entrar allà dintre ens van separar. I aquest guàrdia civil que deia ella, aquest volia agafar el "manajero" ?? com si me'n recordés ara i li deia al capità: «Deixa-m'ho que això ho arreglaré jo». Aquest tenia galons, em sembla que tenia galons de *cabo* i li deia: «Deixa-m'ho que això ho arreglaré jo» amb el *manec..??*. a les mans que «sortiré allà fora i ja veuràs si s'acabarà això». El capità li va dir que es posés molt tranquil que ja tenia experiència, que allò no... no anava per aquí. Llavors em van portar a declarar. Davant hi havia una tarima i ells estaven a sobre la tarima, assentats, vull dir ells quedaven més alts que jo, jo quedava petitet allà sota. I el capità de la guàrdia civil em va preguntar per què hi era jo a la Marxa i li dic: «Oh, perquè jo sóc de l'Assemblea de Catalunya i m'ha tocat a mi enraonar allí». Però estava tranquil, eh?, estava bastant tranquil. «M'ha tocat enraonar a mi i per tant jo he llegit el Manifest aquest i que me'l podria tornar siusplau» i em va dir que no. I llavors em va dir: «Vostè és nacionalista català» i jo dic: «Poder sí, això és el nom que em posa vostè», dic, «sí, sí, jo m'hi sento de català i nacionalista però nosaltres no fèiem res, vull dir no fèiem cap mal» i diu «sí, sí però vostè és nacionalista català i...», en castellà eh? tot això m'ho va dir... i llavors va dir «que se l'emportin aquest i el tanquin allà en un *cuarto*». I em van tancar allà en un *cuarto*. Jo només anava sentit la ràdio d'ells, que hi havia la manifestació en un lloc i ells havien de córrer i, després, els enganyaven i havien d'anar a un altre lloc... i ho anava sentint tot per la ràdio. Això ja ho explicaran els que hi eren però jo ho sentia per la ràdio perquè estava allà al costat de la ràdio aquesta. Tu no sé si ho vas sentir? (s'adreça a Lourdes Majem). Jo vaig sentit-ho per la ràdio... Després d'això, que es va fer tard, ens van portar a l'ajuntament per què ells allà no tenien *cuartelillo*, ells allà només hi havien uns *cuartos*, unes habitacions. I ens van portar a l'ajuntament. A ella (la Lourdes) la van deixar a dalt i a mi em van baixar a baix. Era immund allò eh? (**Lourdes Majem:** Emmanillats, no?) Sí, Sí, ens van portar emmanillats, això sí, emmanillats no solament aquest dia sinó l'altre també. O sigui, ens van baixar a baix, hi havia unes reixes, hi havia un forat, que feia de vàter i unes fustes per poder dormir, i un *camastro*, o sigui, un matalàs que, pobret, devia tenir 4 centímetres de gruix i estava... com si no hi fos... ah i una manta, em van donar. I allà m'hi vaig haver de passar tota la nit. I l'endemà al matí, junt amb la Lourdes, va tornar a vindre el jeep, ens van emmanillar i ens van posar al jeep i llavors dintre el jeep li vaig dir: «Escolti, ja que fem tota aquesta comèdia, aixequem la mà que es vegi el que portem la manilla. I vam fer això... te'n recordes? (**Lourdes Majem:** Sí, sí!). En van portar al jutjat i allà al jutjat hi havia molt moviment de gent, *bueno*, el cert és que allà al jutjat ja no vam fer res, vull dir que ens van deixar allà i, al cap d'una estona, ens van dir que ja podíem marxar. I vam quedar lliures, va anar així això. Sí però vam passar tota una nit al calabós de baix que és immund... i no sé si això ho han canviat... (**altres:** Ja no hi és, ja no hi és... ja no existeix) Hi havia unes reixes... com allò de les pel·lícules que surten de l'oeste, doncs igual.

Marina Llansana: Gràcies Josep pel testimoni. Els que no us van detenir. Ajudeu-nos a explicar a la Lourdes i al Josep què es van perdre. L'ambient d'aquelles mil persones a la Rambla, què es palpava? Què se sentia? Quins records teniu d'allò?

Josep M. Dàvila: A veure jo recordo que... bueno... jo no hi era... perquè hi havia un nucli organitzador que era relativament petit que, del PSUC hi havia el Juli i em sembla que l'Imma també hi devia ser... I *bueno*, jo sé que s'anaven passant consignes, de dir «Ara ens concentrarem aquí, ara ens concentrarem allà», que és el que diu el Josep que, clar, que se sentia per la ràdio de la guàrdia civil «que ara van cap aquí, que van cap allà». O sigui la majoria de gent que estàvem allà, no sabíem cap a on teníem d'anar però, al moment, ens anaven comunicant «Aneu aquí, aneu allà». Al moment de detenir el Josep, jo també era a la Rambla, em sembla que va ser allà a l'alçada de la llibreria Singla... Cal Miranda... per allà (**Altres:** Sí, sí, més o menys... Cal Miranda sí...). I jo també estava allà i tu (s'adreça al Josep Ribas) dius que vas llegir la meitat del Manifest... jo diria que vas llegir tres ratlles, lo que passa que poder a tu se't van fer massa llargues! (riu) Jo diria que no va passar gaire perquè de seguida et van venir... (**Josep Ribas:** Van baixar bastant ràpid...) *bueno* sí, de seguida... i llavors jo sé que després d'allà vam anar a varis llocs, i el lloc important, la manifestació gran es va fer al Passeig de... al Passeig... a les escales d'allà... el carrer Sant Magí (**Dolors Solà:** A les escales de l'Enxub) (**Marina:** Al Passeig Verdaguer eh? No de les Cabres...) Sí, al Passeig Verdaguer. Allà es va tornar a llegir el Manifest i llavors allà vam començar la manifestació i vam anar al carrer Sant Vicenç, o no sé qui carrer era... (**Jaume Carles:** A la Soledat)... cap a la Soledat eh?, i a l'alçada, jo recordo, a l'alçada de l'església de la Soledat sortir guàrdies civils per tots els carrerons aquells. Jo ja havia anat a unes quantes manifestacions però la violència de les estomacades amb les culates del fusells, jo no les havia vist mai com aquell dia. O sigui jo els vaig tenir a 2 metres, picant a la gent, sé que hi va haver algun ferit, em sembla, i els demès ens vam escapar per on vam poder. I ens vam anar concentrant a altres llocs després perquè això va continuar. Però clar, en aquella època, també en la gent hi havia molta por. Jo us explicaré una anècdota, l'endemà, em sembla recordar... si no recordo malament era divendres, pot ser? (**Antoni Dalmau:** Dissabte...) ... dissabte. Doncs l'endemà jo recordo que teníem, on treballava jo, a Sebeco, que treballàvem junts amb el Josep, teníem un sopar del taller i recordo que primer sempre ens concentràvem en un punt d'Igualada i anàvem al *puesto* que teníem reservat per sopar. I anàvem a sopar a fora d'Igualada i jo els vaig dir «Escolta...», com que sabia que hi havia moguda dic: «Ens concentrarem a la plaça de l'Ajuntament», i sí, sí, allà ens vam concentrar, hi havia guàrdies civils per allà i, a la que van veure un grup de 8 o 10 persones, ja van venir quatre guàrdies civils cap allà i em vaig quedar jo sol amb un altre, em sembla. Es van encarar amb mi demanant-me el DNI i no sé que més... i *bueno*, al final em van deixar anar però que la gent... sinó por, hi havia respecte perquè, i a més del dia abans... la gent comentava la manera de reprimir la Marxa. Jo recordo això d'aquell dia. Després el Toni comentava lo del Tarradellas. És cert que l'Ajuntament d'Igualada, des del 77 al 79, doncs clar, hi havia una incongruència molt grossa. O sigui, a la resta del país s'havia mig normalitzat la representació ciutadana als organismes de poder però, en canvi, als ajuntaments encara no. I recordo, jo recordo que la vinguda del Tarradellas va ser l'any 78. El Tarradellas va venir a Igualada i ja ens havien avisat... no sé si tu ho recordes perquè tu i jo hi érem (adreçant-se a l'Antoni Dalmau), havien avisat que el Tarradellas es volia entrevistar amb representacions dels partits polítics. Llavors estàvem allà representants dels partits polítics i a la recepció que li va fer el Grau al Tarradellas, nosaltres hi érem, tu i jo hi érem (adreçant-se a l'Antoni Dalmau), i altra gent: el Juli de Noguera, el Miquel Martínez, hi havia altra gent... I clar, l'anomalia aquesta doncs es va *vislumbrar*, no sé si te'n recordes, que hi va haver un moment que el Tarradellas li va dir amb el Grau que volia parlar amb nosaltres i el va fer marxar del despatx de l'alcaldia. El va fer marxar del despatx de l'alcaldia per tenir un canvi d'impressions amb nosaltres.

Antoni Dalmau: Em permetes un moment? Abans de... només un moment. Jaume perdona un moment. Només per dir una cosa que no voldria oblidar. Un dels crits que va sonar més aquests dies, s'ha d'explicar. Dèiem, una de les coses que cridàvem era insòlita perquè aquesta sí que era ben igualadina: «Ni Grau, ni Victori, dimissió del consistori». Aleshores, això s'ha d'explicar. Primer, obeeix a que nosaltres també volíem municipalitzar el problema, ens interessava criticar els de l'ajuntament que encara eren allà i no acabaven de marxar mai més. I la segona cosa que cal explicar, el Victori era el tinent alcalde d'Hisenda, no

era particularment bel·ligerant ni tenia cap problema, ni era políticament... era zero, però rimava amb consistori... (riures). Li va tocar el rebre i el crit va ser: «Ni Grau, ni Victori, dimissió del consistori», sense que al Victori li vingués per cap banda per res però, simplement, rimava. Ho volia dir perquè aquesta anècdota és bona trobo.

Marina Llansana: Molt bé, molt bé. Jaume...

Jaume Carles: Bé, a mida que anem passant, clar es va dient pràcticament tot. El que sí jo recordo, diguem-ne, el que sí que es va fer, ens vam concentrar... després de la Rambla, ens vam concentrar en dos llocs diferents. No recordo de qui va sortir la idea però devia estar organitzat. Un va ser el que ara és actualment la Kaserna, al Passeig de les Cabres, que llavors em sembla que hi havia l'Economat... a aquelles escales, que necessitàvem un lloc que es pogués explicar bé i allà hi va haver un primer intent. I no sé si hi va haver l'alarma també de que venia la guàrdia civil i llavors es va quedar en fer la convocatòria definitiva que es va fer, tal com heu dit, en les escales mecàniques que hi ha ara, que llavors no eren mecàniques però hi havia unes escales i també anava bé allà per organitzar... Allà es va organitzar la manifestació, eren unes mil persones aproximadament i, des d'allà es va baixar, tal com has dit (adreçant-se al Josep M. Dàvila), pel carrer de la Trinitat fins a l'església de la Soledat i jo el que recordo, llavors, és que van sortir els guàrdies civils i el que recordo personalment, com a vivència, és que ens vam posar a córrer pel carrer de les Escolàpies i vam amagar-nos a dintre d'una escala juntament amb la meva dona, la M. Àngels, que llavors encara no estàvem casats però ja corriem també en alguna manifestació. I després, penso que tocant aquest tema, ahir parlant amb el Toni Llordés, que si per cas demanaria que ens l'expliqués ell l'anècdota perquè penso que també ve a compte, oi Toni?

Toni Llordés: Això que diu el Jaume és veritat, ens vam trobar allà a l'Economat Textil. Allò se'n diu la plaça Jaume Caresmar, que és aquelles escales que hi ha una font... (**Marina:** Carrer...). Abans deixeu-me dir que a la guàrdia civil li deien la *Marcha verde*, normalment se'n deia així... venia del Marroc, de la **Marcha...** Ens vam trobar allà, allò va durar res, dos minuts i després anar a la Rambla, *bueno* primer havíem anat a la Rambla on el Josep va llegir i després vam anar allà i després a la plaça de l'Enxub, i al parc de l'Enxub vam baixar cap al carrer de la Trinitat. I el carrer de la Trinitat és el carrer dels Maristes, allà, com que era un carrer estret i per darrera venien cotxes de la guàrdia civil però de paisà, allà hi va haver gent que va tenir el valor, perquè s'ha de tenir valor, de no deixar-los sortir del cotxe, o sigui, de que passessin els altres i volien sortir però, es clar, allò era un carrer que no donava més de si. Hi havia gent que aguantaven els vidres, o sigui, la maneta del cotxe perquè passéssim els que anàvem al darrera. Després va arribar el pànic allà al trencallet aquell del carrer del Vidre i allò va ser terrible...

Marina Llansana: El Pere Puig ja es pensava que el *micro* li havia passat de llarg però no tindrà tanta sort...

Jaume Carles: Només volia acabar de dir una cosa... pensem que, al cap d'una setmana d'això, aproximadament, hi va haver la manifestació de l'11 de setembre. La primera manifestació legal, a Sant Boi, que hi vam anar tots allà a Sant Boi i per tant, aquesta situació que semblava que s'obria una nova perspectiva, doncs, la teníem també present.

Marina Llansana. Pere, has anunciat una anècdota...

Pere Puig: Sí, una anècdota que explicaré molt ràpid. En aquella època jo em dedicava a enfilar-me per les muntanyes i vam anar a penjar una pancarta que ens semblava immensa a Montserrat, que en teoria s'havia de veure des de Can Massana i des de la carretera. Van anar quatre d'Igualada: el Rafael Vilarrúbias, el Josep Maria Solà i l'Antoni Vilaseca. De nit, penjant allà i ...

Antoni Dalmau: A on la vau penjar?

Pere Puig: A les muntanyes de Montserrat, quan tu estàs a Can Massana, tota aquella paret del fons que es veu de Montserrat, la vam penjar, no? Molt gran, molt gran. El que passa és que quan vam baixar, les muntanyes són tant grans que em sembla que no la veia ningú... (riures). Ens hauríem d'haver quedat allà i anar parant la gent per mireu allà...

Joan Francesc Martí: Recordant la gent d'Igualada, jo crec que s'hauria de recordar també i molt, tota una colla de professors que hi va haver a l'Institut i que van fer molta feina. Des de l'any 70 fins a l'any 75 que va ser l'any que en amb alguns els van *fúmer* uns a fora i als altres... *bueno* no des del 68 fins el 75, hi va haver gent que va fer molta feina amb el jovent aquí a Igualada... Pel que fa a la Marxa jo el que puc dir és que **...?(el nom del guàrdia civil?)** a nosaltres ens havia agafat a Barcelona i jo el coneixia i per tant el vaig veure aquí a Igualada i vaig mirar de que no em veiessin, per això vaig anar despistant tota l'estona... perquè tenien una mala llet... i després tornava a estar l'11 de setembre a Sant Boi però l'11 de setembre no teníem res.

Marina Llansana: Gràcies. Portem el micro cap aquí un moment... després tornarem allà, eh? L'Imma Solé encara no ha parlat i el Paco Viera tampoc. El Francesc queda pendent que expliqui els seu records...

Francesc Viera: *Bueno*, el recorregut ja l'ha comentat una mica el Josep Maria i tal... jo era aquí al costat, estàvem fent una miqueta de pinya quan agafen al Jordi...al Josep i ja se l'emporten i, en un moment hi ha una miqueta de descontrol, que a on tenim d'anar no? Després es va fer una mica l'organització. Jo el que vaig trobar fort, que jo ho havia trobat ja molt a prop, és davant de l'església de la Soledat. Aquí va ser molt fort, el que deia el Josep Maria, aquí van apretar molt. I *ahora, por ejemplo*, havíem estat parlat una miqueta del Xirinacs i de les qüestions aquestes però el Toni no ha dit una cosa que jo crec que s'ha de dir i és la importància del Xirinacs en un fet important de l'Escola de Formació Social a Igualada. *Este* senyor va contribuir enormement i no solament aquest senyor, és un *foco* de formació *tremendo* que encara no s'ha escrit o jo no ho tinc escrit en cap *puesto*. Estava a Santa Maria, estava el *párroco* de Montbui que ho va legalitzar ell amb una altra persona, jo també i aquí el Xirinacs, me'n recordo, d'aquell curset que va muntar ell. Ell feia moltes cosetes però va portar un curset sobre el *machismo*, *entiendes?*, que el va pentinar, després va vindre aquí el **???**, va vindre quasi tota la gent important de Catalunya. I aquest és un buit aquí a Igualada que no... i el Xirinacs va ser un dels principals aquí en l'escola aquesta.

Imma Solé: D'aquests punts que han anat sortint que suposo que tindran continuïtat, aniran sortint tots aquests temes. També hem comentat abans el tema del club de joves que amb gent que he anat parlat aquests dies, ho hem anat comentant també. Jo volia enllaçar amb una cosa que ha comentat el Joan Francesc de la gent que no he pogut trobar i que ens feia gràcia portar eren gent de l'Institut, precisament, i havia el trio... el Sanz, el Junqueras i la Lídia Nadal, que jo crec que hagués sigut interessant, per lo que deia al principi: hi havia la part igualadina, l'organitzativa, els partits polítics i això i després hi havia la il·lusió de tot un munt de joves i molts d'ells vinculats a l'Institut, o que ja hi havia passat o que, en aquell moment, hi eren. També hi havia en el grup de l'Institut que feien nocturn, que es on hi havia la Magda i altres persones que també van fer de nucli important, i la Mar que al començament li he dit si ens diria alguna cosa i crec que sí que ens hauries de comentar alguna cosa...(Mar: No, no...). En tot cas jo crec que tota aquesta gent també és important que hi poguessin dir alguna cosa. També, no ha sortit però curiosament hi ha molta gent que tenia confosa coses la Marxa de la Llibertat amb la inauguració de l'Institut d'Estiu que va ser uns dies després. Perquè de fotos de la Marxa no n'hi ha, en canvi, sí que hi ha unes fotos *super xules* de la inauguració de l'Institut d'Estiu que s'anava pel carrer i que hi va haver la confusió que van avisar a la guàrdia civil de que, pel carrer hi havia una gent que cridava: «Viva la República» i, els que hi eren se'n deuen recordar que el que dèiem anant pel carrer era: «Dos por una es

dos, dos por dos cuatro, dos por tres seis, dos por cuatro ocho...». Vull dir que el que anàvem dient eren les taules de multiplicar però l'ambient igualadí i, a més a més, hi ha alguna d'aquestes fotos que jo crec que és molt interessant, tu mires els participants, que érem nosaltres vestits d'infants, diguem infantilitzats, amb bates, érem joves però encara anàvem més infantilitzats... exacte, aquestes fotos... i la cara de la gent... en aquesta no hi és però n'hi ha alguna altra... la cara de la gent del carrer és molt seria. Es veu una senyora espantada, es veu un senyor mirant quan el que passava per allà era una cercavila divertida. Però, tot i que és veritat que l'Institut d'Estiu seria un dels altres temes per estudiar perquè allà hi van haver moltes propostes interessants, eh? Però jo crec que la part aquesta de l'ambient igualadí que confon uns dies després una cosa festiva amb... dóna també una lectura de la situació del moment.

Marina Llansana: Molt bé. Si us sembla tornem allà, hi havia la Joana, hi havia la Dolors, hi havia el Jordi, que...

Joana Terrade: Jo de la Marxa, tot el que heu dit ja m'està bé, és que no puc aportar res més...

Marina Llansana: No vols afegir res, segur?

Joana Terrade: No, la veritat és que no. Ara ja no.

Marina Llansana: Doncs tornem aquí al davant un moment i després tornem allà.

Josep M. Dàvila: A veure, no és sobre la Marxa, és que aquests dies, mirant per Internet, quan tu comentaves que a Igualada segurament fins a la Marxa de la Llibertat no hi van haver mogudes tant multitudinàries de 1000 persones però, mirant per Internet em recordo d'una vegada que la primera concentració o de les primeres concentracions de gent que hi va haver a Igualada, sobretot de jovent, no sé si us enrecordeu de la sala Kioto. Al Kioto hi va haver un augment de preus i no sé que més i allà, el Viera us ho podria explicar més bé perquè va ser un dels que ho van promoure una mica, i van fer una concentració de jovent bastant important que, si no recordo malament Viera, es va arribar fins a la plaça de l'ajuntament i tot no? I després una altra va ser amb una.... no sé si us en recordeu de l'Aldabó? (**Altres:** Sí...).

Antoni Dalmau: La Laura ho explicarà això...

Josep M. Dàvila: Sí, tú ho explicaràs. Doncs que ho expliqui. O sigui són dues manifestacions anteriors a la Marxa de la Llibertat però que ja es veia... (**Marina Llansana:** Ens ajuda a entendre el clima previ) Exacte.

Marina Llansana: Viera vols comentar això?

Francesc Viera: Va ser una preparació però també hi ha un buit: el Quijote. El club El Quijote de Montbui, tenia el Paco, o sigui tenia el Ramon... tenia molta gent i ens hi trobàvem. Quan va sortir això lo del Kioto va ser allà al Casal on anàvem a fer varies reunions i a preparar-ho. Ho vam preparar i vam mobilitzar molta gent. Va ser com un boicot perquè crec que cobraven 60 pessetes i crec que vam pujar a 80 i van dir que no. I aquí hi va haver una concentració tremenda. Però lo *curioso* va ser que venia la guardia civil i tal però un dia estava la policia allà i deia: «És que ja està bé, perquè *esto* no es fa així, *esto* lo que teniu que fer és anar a l'ajuntament i allí signar tots». I *dijimos*: «Aprovechamos pues vamos todos allà, que el guardia nos dice que vayamos a l'ajuntament». I vam agafar, *todos en manifestación, por lo menos*, no sé 400 o 500 persones, en manifestació a l'ajuntament i allà, a la policia municipal vam començar a signar una miqueta la opció del tema aquest de la mobilització aquesta...

Laura Dalmau: Jo diria que era, que ho puc mirar a casa perquè encara tinc el recordatori de quan es va morir l'Aldabó, que vam anar a enterrament, em sembla que era... (**Josep M. Dàvila:** Al 74?) No, no tant, no tant... al 68 jo diria. Era per allà l'any 68. Que van *tinguer* aquell accident de cotxe ...

Antoni Dalmau: Però ningú sap qui és l'Aldabó, explica-ho.

Laura Dalmau: El Joan Aldabó era un noi de Balaguer. Van venir aquí a Igualada l'Aldabó i el Tribó, curiosament, eren dos nois que van venir a treballar, anaven als escolapis de Balaguer i llavors l'empresa Escorpion va anar a buscar a Balaguer dos nois brillants, de notes i aixís, i que si volien venir a treballar aquí a Igualada a l'Escorpion. I van venir aquests dos nois. I aleshores, el Joan Aldabó, que és el que vaig seguir més, doncs es va enamorar de la Montserrat Combalia i els faltava molt poc per casar-se i llavors van *tinguer* un accident gravíssim aquí a prop de Jorba. Llavors va semblar que la que estava molt greu, molt greu va ser la Montserrat i la van haver d'operar, es va partir el fetge...moltes operacions i coses i llavors, sortosament se'n va sortir. I el Joan Aldabó semblava que no s'havia fet gran cosa i llavors va anar a l'hospital, era per una trencadura... em sembla (**Francesc Viera:** Una cama)... Com? La cama, una cosa de la cama. Aleshores doncs quan estava a l'hospital i tot això, la posició, sobretot, que el van *tinguer* amb les cames d'una manera enlaire que llavors... això... li va afectar al ronyó, o sigui, va ser per una mala... (**Marina Llansana:** Una mala praxis...)... dels metges, no sé, i que semblava que no... doncs aleshores ell es va morir. Llavors, és clar, es va veure que era un *fallo* gros de l'hospital i llavors el jovent, és clar, eren dues persones molt conegudes d'Igualada i tothom es va rebel·lar i es va fer una manifestació davant de l'hospital d'Igualada i va anar recurrent el Passeig i no me'n recordo després...

Antoni Dalmau: No hi va haver una assentada primer davant de l'hospital?

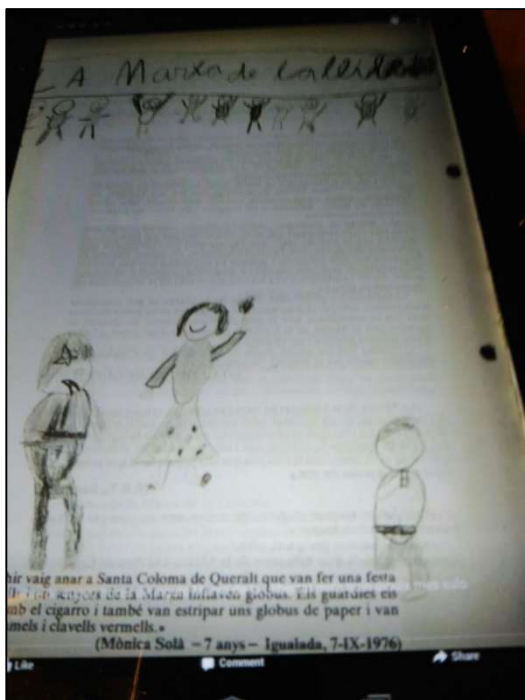
Laura Dalmau: Sí, pot ser. Sí, sí.

Antoni Dalmau: Oi que sí?

Marina Llansana: Gràcies Laura. Ens ajuda a entendre el clima previ, eh? Dolors, ara que tens el micro allà...

Dolors Solà: Jo la Marxa la vaig viure una mica a Igualada. El que més me'n recordo és d'aquí les escales. Després em sembla que ja no la vaig seguir perquè anava amb els nens. Però sí que hi havia el meu home, el Lluís i ho vivia d'una manera molt especial deia: «No em poden tocar, no em poden fer mal» perquè tenia un encàrrec que, l'endemà, tenia de representar la Caixa de Pensions, que li venia des de Barcelona, a Santa Coloma, que feien l'homenatge a la vellesa. I ell tenia de presentar....no sé, tenia de representar la Caixa de Pensions. I la Marxa de la Llibertat arribava allà al moment que hi hagués l'homenatge a la vellesa. Ho anava a rebentar. Llavors ell passava una mica la informació de l'hora i tot i deia: «Em trobaré amb els mateixos...amb la mateixa policia, coi i amb l'altre...i no m'ho van fer».... I va marxar de casa sense *diguer, bueno*, «No sé on vaig, no sé què d'allò però...estigues *al tanto* perquè em pot passar alguna cosa i jo demà haig d'estar a aquest acte, sí o sí». Va tornar a casa, em va explicar que l'havien agafat a ell, ell no tenia cap blau enlloc, es va canviar les ulleres, es va posar una gorra, tot perquè no el *reconeixessin*. I l'endemà es va mudar, es va ficar la corbata i cap a Santa Coloma i amb el senyor que l'havia vist corrent i la porra, el tenia aquí a costat, o sigui aquí tinc una foto que està ell amb el guàrdia civil a costat, però no el va reconèixer, o sigui, l'endemà. I ja vaig anar amb els de la Marxa, amb els nens que tenien 4 i 5 anys, dient «No podeu dir res al pare que està allà davant, vosaltres vull dir no el coneixeu» perquè anàvem amb els de la Marxa, amb els nens. I els nens anaven amb un globus, amb un globus blanc que donava la Marxa, que hi deia llibertat, i els guàrdies civils van venir allà amb nosaltres i els hi van rebentar els globus i els nens els hi van dir «Tontos!». I això, després, per entretenir-los, allà després a Santa Coloma van fer un

dibuix i aquell dibuix corre per ara... està en algun llibre. Tenien 4 i 5 anys i diuen «Teníem un globus molt maco i ens l'han rebotat uns senyors molt *tontos*. I *bueno*, la cosa va anar bé, em va poder saludar la guàrdia civ... i després vam tornar al cotxe, el teníem molt lluny, es va tornar a canviar el meu home i vam continuar fent una mica de Marxa de la Llibertat a partir de Santa Coloma. Però els nervis van ser bastant considerables...

Dibuixos dels fills de Dolors Solà

Marina Llansana: Gràcies per l'experiència. Hi ha algú més que vulgui... penso que... ah d'acord sí... passa-li el micròfon a la Roser perquè hi ha gent que no ha pogut venir però que ha avançat el seu testimoni per telèfon. Per tant, d'alguna manera també està bé que quedi constància de les anècdotes que ens han explicat abans d'aquest acte.

Roser Grau: Jo he demanat permís a aquestes persones perquè els vaig dir: «Això ho puc explicar? Això que m'esteu explicant?» I em van dir que sí. Algun el resumiré, per exemple, la Teresa Elmeua va explicar com, corrent per la Soledat, es va amagar a una entrada i com un guàrdia civil els hi va dir un insult bastant gran, però no recordo l'insult que va ser. Aleshores, el que és bastant divertit, és el del Miquel Elmeua que diu que va anar amb el Pere Puig a sobre del Klein amb uns papers que es van ciclostilar a la Gestoria Carles, que els van anar a buscar i els van tirar des de dalt. I que com que els van tirar tant ben tirats i aquell dia feia un vent que, no sé quin vent era, no es va veure de cap manera d'on sortien els papers. El Miquel Elmeua explica que tenia moltíssima por que va baixar el Klein, bé d'aquell edifici, com molt amagat i molt espantat i que... (**Marina Llansana**, assenyalant Dolors Solà: Casa vostra no era?) (**Dolors Solà:** Era casa del Lluís)... (**Antoni Dalmau:** Rambla Sant Isidre, 24) (**Dolors Solà:** Ell va pujar a dalt perquè no l'apallissessin que l'endemà no anés amb blaus...) Doncs el Miquel explicava que: «Un xicot molt simpàtic ens va obrir i ens va deixar pujar a dalt al terrat i les cases estaven obertes i els terrats estaven oberts»... (**Marina Llansana:** Doncs era l'home de la Dolors). I, aleshores, una altra persona, que és l'Anna Llorach, que viu al bloc del costat, o que els pares vivien al bloc de costat, explicava que la guàrdia civil, el dia següent, va anar a totes les cases de tots els veïns preguntant pels fills i que els pares estaven, tant els de casa els Avellanes com els de casa de l'Anna Llorach com alguna altra família que ara no recordo, molt espantats de... per què

estaven buscant els seus fills que no havien participat en res. També em va explicar l'Anna Llorach que els cotxes de la guàrdia civil estaven concentrats a prop de Sebeco, que n'hi havia molts, i que van sortir unes quantes noies de Sebeco amb un cotxe descobert i que es van fer les simpàtiques i que les van fer apartar i les van rondinar bastant. I un altre molt interessant és el de la Rosa Calzada, que és la germana del Pep Calzada, que el Pere Puig diu que ell, si el Pep Calzada li deia que fes *algo*, ho feia, que deu ser això el que va fer... i que seria el representant de tot el grup d'objectors, que tampoc s'ha parlat aquí, o sigui d'aquí va sortir... o ja abans s'estava movent els que eren els objectors. Aleshores aquesta noia diu que, els seus pares, com que el Pep Calzada no sabien on era, el seu germà, van dir doncs: «Potser serà a Poblet». I pensant que potser a Poblet, on acabava la Marxa, el trobarien doncs van agafar el cotxe, els pares del Pep Calzada, la Rosa Calzada, que era la nena, i el Fèlix Tarrida i la Carme **Solé(Soler?)** que era la novia del Fèlix Tarrida i van anar en cotxe cap a Poblet. Quan estaven arribant a Poblet hi havia moltíssima guàrdia civil, no deixaven passar els cotxes en els quals hi anaven joves, els aturaven, però doncs com que eren persones grans van aconseguir arribar fins a Poblet. I aleshores ella diu que se'n recorda del munt de televisions que hi havia allà a Poblet, de com va anar la missa i *bueno*, tot això potser ja està escrit i ja no cal explicar-ho. Em descuido algun però és interessant tots aquests testimonis.

Marina Llansana: Ens queden 10 minuts encara per acabar de fer les darreres aportacions...

Francesc Viera: Una mica com a *recordatorio*. Em sembla que va... el tema del *cuartelillo* de la policia. Lo van posar allà i tal... després *un par* de mesos després vaig participar en un moviment del Moviment *obrero* i em van agafar a mi, *bueno*, van agafar a dos o tres i tal... vam tornar a entrar allí dintre i vam estar uns dies allà i, com deia el Josep, allò estava en molt males condicions. Però aquí es dona *un caso*, el pare de l'Imma que planteja a l'ajuntament en un ple que los... *por* causa política, no baixaren a baix. El *caso* és que jo havia sigut detingut *otra* vegada, posterior, quatre o cinc mesos més tard i ja no vaig entrar cap a baix. M'havia quedat allà baix i ja no vaig tornar més a entrar cap a baix per los baixos...

Marina Llansana: Josep...

Josep Ribas: Això que s'ha dit d'aquestes *octavilles* que es van tirar des de dalt, van portar tres nois, després d'haver-me agafat a mi i a la Lourdes, després de poc van portar tres nois que són els que van agafar com a culpables d'haver tirat aquestes *octavilles*... (**Antoni Dalmau:** I no ho eren?) I no ho eren (**Marina Llansana:** No, si era el Pere el culpable) (riures).. Entre ells hi havia un que era el fill del Basols, el petit, que era el del Citroën, llavors, era l'amo de la Citroën. Aquest el van agafar i el van portar allà, que aquests nois allà casi que van plorar eh? Perquè el capità de la guàrdia civil els hi va començar a dir que: «Otros nacionalistes y tan jóvenes». I els va fotre una *escandalera* impressionant i em sembla que algun *hasta* va rebre *algo*. Cosa que a mi no em van tocar.

Marina Llansana: Molt bé. Toni...

Antoni Dalmau: A mi em té molt sorprès el tema de les fotografies... Ja sé que no és com el nostre temps, que tot es fotografia, però, coi, és que no tenim absolutament res i em sembla que ens ho hem anat dient... (**Dolors Solà:** De Santa Coloma sí que n'hi ha...) Sí, però d'Igualada, d'Igualada, no, no... però ens ho hem anat dient, ens ho hem anat preguntant i no surten. Per tant, és que no hi deuen ser però, osti, és una llàstima terrible perquè...

Joan Francesc Martí: És que o anaves a la manifestació o feies fotos... Però tot alhora no... Perquè a mi em feia por agafar una màquina perquè podien agafar...

Antoni Dalmau: Sí és clar. Però és una pena perquè no n'hi ha.

Dolors Solà: El Lluís ho havia retratat tot i d'això no n'hi ha.

Josep M. Dàvila: Aquesta foto que teniu aquí, és de l'11 de setembre a Igualada. D'aquestes n'hi ha. Jo només he vist aquesta.

Antoni Dalmau: No, no, n'hi ha d'altres. Aquesta és del Fèlix Tarrida des de... Poc després hi va haver la manifestació... l'acte de l'11 de setembre a la plaça que ho va presentar, em sembla, el Fèlix feia de presentador, que va parlar el Josep M., vaig parlar jo i a parlar el Dr. Castells. I jo diria que de tots hi ha fotos, de tots hi ha fotos...

Dolors Solà: D'aquestes sí que n'hi ha. Hi ha inclús un *Diari d'Igualada* que...

Antoni Dalmau. Sí, és que el *Diari d'Igualada* ho va... Sí senyor, el *Diari d'Igualada* mateix se'n va ocupar...

Marina Llansana: I de la Marxa de la Llibertat no hi va haver cap periodista que fes fotos, és a dir, aquí hi havia, en aquell moment devia haver la revista *Vida*, hi devia haver...

Josep M. Dàvila: No, no. El bisetmanari d'Igualada, he vist lo que va publicar, un trosset...

Marina Llansana: No...

Dolors Solà: Hi havia un llibret fet de la Marxa d'aquí Igualada, un llibret petit.

Roser Grau: A sí? Un llibret?

Dolors Solà: Sí, un llibret petit que jo el tenia...

Josep M. Dàvila: A veure, no eren temps per fer fotos eh?

Antoni Dalmau: No... vols dir Dolors?

Marina Llansana: Tu tens un llibret Dolors d'això?

Dolors Solà: ... És aquest que us dic que hi ha els dibuixos dels meus fills i aquests dibuixos han sortit per Facebook per altre gent... del nom de la Marxa, que aquesta no me'n recordo quina era, hi havia un llibret i parlava d'algo d'Igualada, i de Santa Coloma...

Marina Llansana: De la columna Tramuntana?

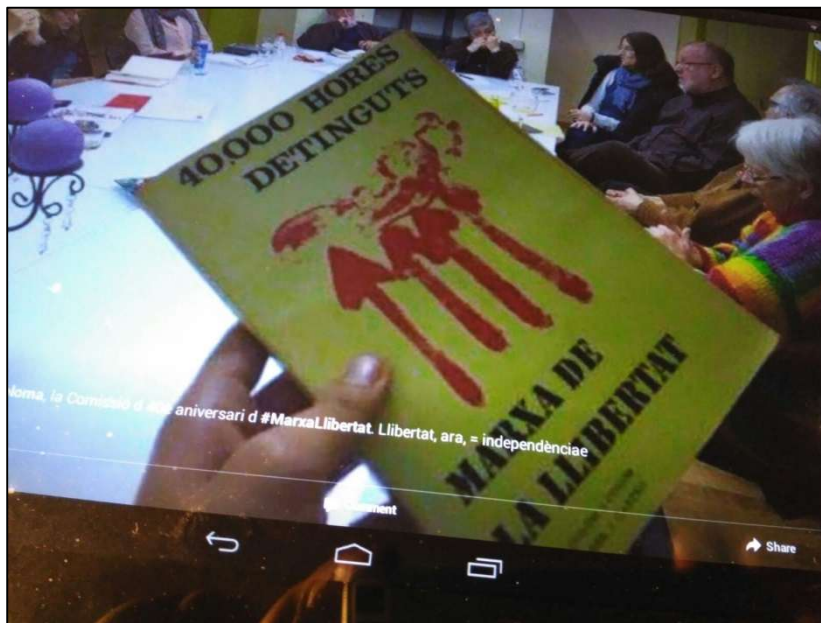
Dolors Solà: De la columna aquesta... hi havia un llibret. Jo l'havia vist.

Lourdes Majem: Ah, que hi ha fotos?

Dolors Solà: Sí, hi ha algunes fotos. Doncs surten, surten, i en parla una mica, i parla de que passaven per Igualada...

Imma Solé: No, però de fotos no. Jo he parlat...

Antoni Dalmau: No ho ha vist ningú això...

Imatge de la portada del llibre que comenta la Dolors Solà extreta d'Internet

Imma Solé: No, no, no. A mi m'estranya que surtin fotos, vull dir que, he estat buscant... Els que han fet el llibre de la Marxa...

Montse Lobato. Al començament està, estan tots els llibres allà al començament.

Antoni Dalmau: Jo voldria dir dos cosetes més. Una, sobre el tema de la presó s'ha de dir que, Mossèn Còdol va publicar a la revista *Vida*, això si li interessa a algú es pot buscar, diversos articles sobre el tema l'estat d'immundícia i de vergonya total que tenia la presó de l'ajuntament. Ho dic perquè consti que ho va escriure com dues o tres vegades, jo sé que hi tenia com una mena de dèria. Ell hi anava a vegades a veure presos, hi tenia dèria personal amb la vergonya que era allò. I l'altra cosa que volia dir ara ja m'ha marxat del cap. *Bueno*, ja ho diré una hora o altra... si noi és la memòria que...

Marina Llansana: Val, escolteu, són 2/4 d'1, aniria bé fer una darrera... si algú té alguna cosa més per apuntar? I aleshores l'Imma i la Roser tancaran, clouran aquest acte. Per tant, última oportunitat per aquells records que ens han vingut al cap en l'últim moment... el Jordi

Antoni Dalmau: Ah no! Ja està...

Marina Llansana: Antoni i Jordi...

Antoni Dalmau: He de tenir en compte una cosa que és que aquí a Igualada poca gent sap. A l'acabar el franquisme, hi va haver una ordre expressa, del governador civil de Barcelona, a tots els ajuntaments, demanant que els consistoris procedissin a la destrucció de tot el material escrit que es conservava en els ajuntaments relatiu a l'etapa del franquisme. Ho dic perquè, per exemple, no sé de què heu parlat abans

de que això de que es va anar a portar papers amb signatures a l'ajuntament. Cony, teòricament aquest paper amb les signatures de la gent, si va tenir entrada a l'ajuntament hauria d'estar a l'arxiu i no hi són. És a dir, jo sempre he pensat que la requisita la van fer, la destrucció, això m'ho invento, m'ho imagino, se'n van encarregar potser el Jesús Enrique i l'Antoni Carner que era el cronista d'Igualada. Però aquí a Igualada es va destruir gairebé tot, que és un cas diferent, per exemple del de Manresa. A Manresa hi ha tota una colla de fitxes policials de després de la guerra que van quedar oblidades a unes golfes i quan els va arribar l'ordre del govern civil van destruir el que tenien a mà però ningú es va recordar de lo de les golfes i, al cap d'uns quants anys, ja en plena democràcia, van aparèixer els papers de les golfes, de manera que Manresa té una pàgina, diguem de la història durant el franquisme que a Igualada és impossible de reconstruir perquè es va fer... el que sí que és cert és que es va fer una destrucció sistemàtica de papers que poguessin comprometre... per exemple, només posaré un cas i ja acabo: quan hi va haver, després de la guerra, es va fer la represàlia del moviment dels republicans i dels rojos a Igualada, quan es van obrir els processos, que aquí a Igualada se'n van fer uns 400, persones que van ser processades i van anar a la presó, tots els processos s'iniciaven amb un informe signat pel Matoses, per l'alcalde d'Igualada, aquests papers els dirigia directament l'alcalde al jutge instructor. Com a paper que sortia de l'ajuntament, a l'ajuntament es va fer una còpia de tots aquests informes, per tant hauria d'haver-hi en algun lloc, i tampoc no hi és perquè segur que es va destruir, 400 informes de l'alcalde Matoses, contra 400 persones republicanes d'Igualada que van passar per la Model. Per posar aquest exemple, aquests documents no hi són enlloc, és a dir, això és una prova més de que, efectivament, la destrucció que va ordenar... em sembla que es deia... com es deia el governador... el Martín Villa, em sembla que va ser el Martín Villa que va ordenar, ja en previsió... aquests que van fer el pont d'haver estat franquistes i després pretendre ser demòcrates es van encarregar d'aquesta mena de feines. Com per exemple les fitxes fotogràfiques que es conserven a l'arxiu d'Igualada... la fitxa era un paper de cartró amb la fotografia enganxada, el text del paper de cartró, a l'esquena de la fitxa, l'Antoni Carner, això sí que sé que ho va fer segur l'Antoni Carner, personalment, a tots els llocs on deia tal *los rojos separatistas*... va canviar, va anar posant *los republicanos*... anava amb una navalla, com que era de cartró, anava rasant el que hi havia escrit i ho substituïa per un text més acord amb la... (**Marina Llansana**: Més políticament correcte...)... Més políticament correcte. Això ho va fer l'Antoni Carner en persona en els anys aquests de la transició de la democràcia. Ho dic perquè aquí sí que hi ha una pèrdua documental lamentabilíssima, que ens donaria molta informació que no tenim perquè es va destruir molt paper, molt paper.

Marina Llansana: Per tant, encara té més valor els testimonis orals com els vostres, no?, per poder suplir la falta de documents. Jordi... Acabem, si us sembla, amb la intervenció del Jordi i després l'Imma i la Roser recullen.

Jordi Mestre: A veure, jo he vingut aquí per aclarir-me a mi mateix. Perquè jo tenia una certa nebulosa amb tot això de la Marxa de la Llibertat, perquè sentia parlar de que s'havia fet a la Rambla però jo, el record meu personal, és de la Plaça de l'Enxub. Per mi la Marxa de la Llibertat va ser a la Plaça de l'Enxub. Clar, resulta que jo anava... el meu enllaç o companys o el que sigui era el Josep Ribas però, si el Josep Ribas ell estava en un altre lloc de la Marxa de la Llibertat... es clar, jo anava amb el Manel **Díaz (Díez?)**, és a dir, al grup de la Cooperativa. Allò que dèiem que el Lluís Xirinacs va ser l'impulsor de la Cooperativa per tant nosaltres vam ser... anàvem a remolc diguem-ne de tot aquest moviment. El cas és de que jo em vaig trobar allà, es va llegir el Manifest i tot això i jo, el record és d'una certa inquietud, no diré por però sí una certa inquietud arrel del que vam viure amb la Laura a la tancada de Sta. Maria del Camí, també arrel del Xirinacs. I recordo que clar, l'únic que va passar és, jo recordo, els cops de porra, no de porra, de culates a les portes de Sta. Maria. L'únic era aquesta cosa i després el *paseillo* que vam fer davant de... vam passar per davant de tots els guàrdies civils quan vam sortir de la tancada de Sta. Maria del Camí. El cas és que la cosa que recordo és que tenia una certa inquietud però no vaig veure cap guàrdia civil allà a la Plaça de

l'Enxub i vaig dir «Guaita, això és flors i violes, no ha passat res i tot això...» però no sabia tot el que havia passat a la Rambla, a la Soledat...

Antoni Dalmau: La guàrdia civil tampoc sabia que anàvem... perquè es va dir allà això. La veu es va fer córrer allà mateix.

Jordi Mestre: És que al Manel **Díaz (Díez?)** jo li vaig dir: «*Bueno*, però això, on es fa?» i em diu «És que anem canviant de lloc...». Ell em va informar però d'una manera una mica secreta... No és que jo no estava a l'organització i vaig veure com una cosa... que hi havia una organització però no sabia el què.

Josep M. Dàvila: Per això se'ls va enredar Jordi. Perquè només ho sabien unes quantes persones.

Josep Ribas: Qui va llegir el Manifest allà?

Dolors Solà: Jo diria el Jordi Riba. Jo recordo el Jordi Riba... jo em sembla...

Imma Solé: No va ser el Juli?

Dolors Solà: No, jo recordo el Jordi Riba... El Jordi Riba va dir *algo*... potser no era el Manifest... però recordo que va dir *algo*.

Marina Llansana: Val. Acabem ja sí? Josep ja està? Volies fer aquesta intervenció oi, de qui havia llegit el Manifest... Doncs tanquem amb les intervencions de l'Imma i la Roser.

Imma Solé: Enllaçant primer com a recordatori, així com a cosa personal em feia gràcia recordar que, de fet, estaven allotjats a casa meva els que van venir. Llavors... *bueno* té la seva gràcia perquè el meu pare era de l'ajuntament per una banda, i per altra banda teníem allotjats a casa tots els del grup que venien de fora. (**Marina Llansana:** Menys la Lourdes que va dormir al *cuartelillo*). Clar... tu no vas poder venir (adreçant-se a la Lourdes Majem). Algun dia... el que també hi ha dos imatges que no sé si... si a vosaltres us passa, per una banda la gent hi havia com una mica la idea de que la columna que passaria seria com una munió de gent, que seria com una cosa de molta gentada que entraria i que passaria. Ho recordeu això i, en canvi, era una cosa de gent molt motivada però era un grupet petit que anava amunt i avall. Sinó potser a les cases no ens hi haguessin *capigut* aquesta munió de gent que havia de venir però que no era real. I l'altra, tampoc ho hem recordat però, prèviament a la part més política, hi havia la idea de que anessin per Igualada i fessin un treball de relació amb la gent, d'entretenir la canalla, de fer activitats i coses d'aquestes que és el que s'organitzava, no sé si als altres llocs, però en tot cas aquí es tenia pensat d'aquesta manera. Em sembla que també es devia fer en els altres llocs, no? Una cosa més lúdica, amb la canalla i voltar una mica així... I, ah i l'altra cosa que volia recordar, aquests dies també he estat recollint i buscant fotos. El que sí que ha sortit és la de la pintada que és la que heu vist publicada i és la que també va sortir al teu article (assenyalant Antoni Dalmau) i el que m'ha semblat molt interessant és el recull del *Diari d'Igualada* que hi ha en alguna... la crònica li treu molta importància: «A la Rambla hi havia uns curiosos que hi havia per allà, van venir una gent...» una cosa com molt poc... no li dóna molt valor. Però, en canvi, hi ha unes cartes al lector que envia gent, no sé si aquí hi ha algun autor d'aquestes cartes, perquè són com molt interessants. Una diu: «Oh és que vostè ha dit que allà a les Rambles hi havia una gent que anaven de curiosos. No, no, nosaltres vam anar, jo ja tinc una edat i hi vaig anar allà per recolzar aquestes idees que volíem de canvi». Vull dir que, no sé si mai algú en fa una crònica suposo que també recollirà aquesta part també dels diaris del moment, a la revista *Vida*, que les devies fe tu (adreçant-se a l'Antoni Dalmau) a la revista *Vida*, suposo, però les del *Diari d'Igualada*, que hi ha aquella diversitat de gent que fa doncs, *bueno*, que fan més espontània que fan uns comentaris que trobo que són molt interessants.

Antoni Dalmau. Si n'hi ha més d'una, és possible que s'organitzés això, eh? (**Imma Solé:** Els del diari?). Les cartes del diari... (**Marina Llansana:** Les respostes...). Si n'hi ha més d'una... (**Imma Solé:** N'hi ha més d'una, les tinc aquí) Perquè m'estranya molt que a Igualada surtin tres espontanis a dir que havien anat a la manifestació... em costa de creure. Devia ser una cosa organitzada.

Imma Solé. Una signa «Una catalana», l'altra «J. Bonet Bosch» (**Antoni Dalmau:** No, Bonet Bosch és una persona concreta, és el doctor Bonet, és una persona concreta), l'altra «Adrall» i una altra «Miquel».

Dolors Solà. És el teu pare?

Imma Solé. No, no. Em sembla que el que diu aquí, no, no: «Des de mi casa, por estar indispuesto..». No.

Marina Llansana. Gràcies Imma. I tanca la Roser...

Roser Grau: Bé doncs, hem fet allò que preteníem, el projecte s'ha posat en marxa. I ara això quedarà gravat, guardat aquí a la Biblioteca de la Memòria. Ja que avui estem engrescats potser seguirem rebobinant i potser sí que algú trobarà alguna cosa a casa seva: la samarreta, l'octaveta, alguna cosa. O recordarà que també va participar amb una altra cosa, abans o després, i que potser aquí no hem comentat o que potser té documentació, o considera interessant que calgui anar-ho rebobinant. Hem fet això, hem començat un projecte que es diu «Nosaltres també hi érem a...», ja veurem com seguirà però intentarem que es concreti d'alguna manera. Moltes gràcies i fins la propera.

(Aplaudiments)

Clima Preví: KYOTO, Club EE@ujote de Montbui, not de Joan Aldaró

- = No deixava indiferent a ningú, o ho eres o no =
- = Hi havia incongruència per part de l'alcaldia =
- = Sense L.M. Kierinas, la politització de molts dels que som aquí no hauria estat així
- = La Guàrdia Civil no sabia com reaccionar davant un acte polític o protesta = "La Marcha Verde"
- = Mentre estava detingut sentia per la ràdio de la Guàrdia Civil com anava canviant de lloc la concentració
- = Mai com aquest dia havia vist la violència amb que van carregar = "Hi havia por entre la gent"
- = Ni Grau, ni Victori, dimissió del consistori =
- = Em va tocar la palleta més curta i per això vaig elegir el manifest =
- = Hi havia gent que aguantava el vidre/les portes dels cotxes en que anava la Guàrdia Civil de pas i per que no poguessin sortir i nosaltres poguessim passar
- = Dies més tard, anàvem pel carrer dient les taules de multiplicar amb l'Institut d'Estiu... algú va avisar la Guàrdia civil que hi havia un grup cridant ¡Viva la República!
- = Tenim un globo molt maco, que ens l'han rebentat uns senyors molt tontos =